

O PRACHNEROVĚ TEREZCE

Až do zavedení vodovodu v polovině osmdesátých let minulého století čerpaly všechny pražské vodárenské věže vodu přímo z Vltavy a odtud ji rozváděly do několika stovek kašen rozmístěných po celém městě. V historickém centru města se totiž už od středověku někdejší studny postupně proměňovaly v zapáchající jímky močůvky, takže veškerou vodu na ranní umývání a na sobotní koupání, na praní prádla, na mytí nádobí, na drhnutí podlah a schodů a samozřejmě také na každodenní vaření a pití dodávala každé staropražské domácnosti nejbližší městská kašna. Převážně to bylo nanejvýš prosté, účelové zařízení; jen několik málo veřejných kašen si svým vzhledem a provedením nezdalo s náročným uměleckým dílem. Nejkrásnější z nich byla proslulá

O Prachnerově Terezce

renesanční kašna z červeného mramoru na Staroměstském náměstí v místě poblíž dnešního Husova pomníku, kterou dal za vlády císaře Rudolfa II. zbudovat tehdejší staroměstský primátor Václav Krocín z Drahoberje. Většinou však byly kašny velice skromné, bez jakýchkoliv ozdob, skryté v nenápadném výklenku ve zdi, jen s úzkou trubicí na vytékající vodu a s nevelkou mušlí pod ní.

Pražské kašny byly kamenné i dřevěné, veřejné i soukromé; ty stály obvykle ve dvorech šlechtických paláců. Ale existovaly také kašny rozpuštěné, určené veřejnosti pouze z jedné strany, a z druhé strany, za zdí nebo za mříží, přístupné jen obyvatelům příslušného domu, kláštera anebo paláce.

Všechny zámožné stejně jako nejméně pražské domácnosti těch zašlých časů proto musely být vybaveny nezbytnou štoudví s dekle, která stávala buď přímo v kuchyni, v předsíni, nebo až na pavlači. Mrzuté ovšem bylo, když taková stará a rozeschlá štoudev tekla a voda z ní prosakovala stropem a stěnami k partaji o patro níž. Tento příruční zásobník vody v létě často sloužil zároveň jako chladnička na máslo či tvaroh i k dočasné úschově kořenové a listové zeleniny.

Voda ve štoudvi ovšem musela být neustále doplňována, což bylo výlučně ženskou starostí. A tak hospodyně, nejstarší dcery, a především služky vycházely pravidelně každé ráno a večer ke kašnám s dřevěnou putnou na zádech a v ruce s nezbytným plecháčem na nabírání vody. Některé si nosily i dřevěné nebo plechové žlábkové, kterými sváděly vodu od trubice do putny. Do jedné domácí štoudve se zpravidla vešly dvě i tři putny. Než služky pokračovaly, vystály frontu a naplnily „mantily“ či „kačeny“, jak se tehdy putnám přezdívalo, stačily si navzájem sdělit všechny poslední novinky, zdrbnout své paničky a smluvit si na nedělní volné odpoledne společnou vycházku.

Takové každodenní přehlídky ženského mládí samozřejmě přitahovaly v podvečer ke kašnám i mladé tovaryše, a zvláště vojáky. Mládenc vyhlédnutému děvčeti ochotně pomohl s plnou putnou na záda, doprovodil je k domu, a když v sobě našli zalíbení, začali se spolu scházet u kašny pravidelně. K důvěrnějšímu seznámení

potom docházelo až v šeru za domovními vraty. Tisíce těchto bezejmenných děvčat ze všech krajů Čech a Moravy často už zůstalo v Praze natrvalo a mateřskou řečí, předávanou později svým dětem, zachovalo popanštěle němčící Praze český charakter.

S nastávající zimou se kašny musely chránit před mrazy. Vodnáři proto obložili každou kašnu dřevěným bedněním a mezi kamenné roubení a fošny napěchovali celé fůry chlévského hnoje z okolních obecních dvorů a stájí, takže zůstal odkrytý jen nevelký otvor, kudy mohla být voda nabírána. V zimě byl sice tento otvor celý zledovatělý a také schody či dlažba pod kašnou zmizely pod nebezpečným krunýřem kluzkého ledu, ale voda v kašnách nezamrzala.

Konec zimy byl pro Pražany nerozlučně spojený s odstraňováním tohoto nevábneho, ale naprosto nutného zabezdění. Když vodnáři a obecní zřízenci opět kašny obnažili, znamenalo to, že už je ve městě opravdu jaro.

Všechny pražské kašny měly také své tři velké svátky. Šestnáctého května, na Boží tělo a na svátek patrona země knížete Václava se veřejné kašny vyzdobily zelenými větvičkami, listovými a květinami, a vodnáři dokonce v tyto dny proměňovali některé z nich na opravdové fontány.

Nejpopulárnější kašna na Starém Městě pražském stála na Mariánském náměstí ve výklenku severní stěny Clam-Gallasova paláce. Její tvůrce, sochař Václav Prachner, sem v roce 1812 umístil postavu sedící mladé ženy, která vylévá vodu ze dvou džbánů. Socha byla symbolickým zpodobněním Vltavy, ale nikdo z Pražanů jí nikdy neřekl jinak než Terezka. Děvčata z širokého okolí už od té doby nechodila ke kašně nebo prostě pro vodu, ale k Terezce. „Terezka včera netekla,“ říkaly o kašně.

„Terezka málo teče, Terezka má ucpaný odpad a voda se rozlévá po náměstí...“ Po obou stranách kašny stály dvě bytelné vysoké lavice na postavení naplněné putny a jako všude jinde i tady bývaly velké dívčí sněmy, přátelské, hádavé i spiklenecké.

Samo Mariánské náměstí nebylo v té době ničím pozoruhodné. Naproti Terezce v podlouhlém domě, v místech dnešní Městské knihovny, sídlila až do poloviny devatenáctého století malá kotlářská dílna Josefa Ringhofferera, který přišel jako tovaryš do Prahy z Uher, začal vyrábět kotle a varné mísy pro pražské pivovary a později založil na Smíchově známou Vagonku, jeden z největších strojírenských závodů v celém tehdejší mocnářství. Po zavedení vodovodu v osmdesátých letech zastavili Terezce přítok vody, kterou odtud už nikdo neodebíral, a proto také neplatil. Terezka potom měla dost krušný život. Nikdo se o ni nestaral, seděla tam ve svém výklenku zanedbaná, vystavená rozmarům počasí, a zvláště místním klukům, kteří ji s náramnou oblibou otloukali kamením. Když si náhodou za desítky let někdo na městském magistrátě vzpomněl na její opravu, skončilo to obvykle jen hrůzostrašným flastrováním. Jednou ji dokonce kdosi vylepšil tak, že ji celou pěkně natřel olejou barvou nazeleno.

Ještě před zaváděním vodovodu se ubytoval v prvním patře nárožního domu Linhartské ulice, kde dnes stojí Magistrát hlavního města Prahy, nad obchodem a dílnou na fyzikální přístroje bratří Šebků, starý penzionovaný dragounský rytmistr. Bývalý dragoun byl „von“ a lidé mu uctivě říkali „pane barone“, i když žádným baronem nebyl.

Hubený, vysoký starý mládenec s olysalou hlavou a s vojenským krokem byl málomluvný a zřejmě také dost bohatý. Obýval zcela sám tři pěkně zařízené pokoje s okny do Linhartské ulice i na Mariánské náměstí, ale stravovat se chodil do německého kasina, tam, kde je dnes Slovanský dům, a doma se zdržoval málo. Jenom někdy odpoledne, když bylo venku hezky, vyložil se z okna do náměstí, pokuřoval dlouhou dýmku a zadumaně hleděl na ztichlou, poničenou a zapomenutou Terezku. Starý rytmistr ještě pa-

matoval její slavné dny, kdy kolem ní kypěl veselý život. Teď byla Terežka na malém náměstí docela osiřelá, jako bez života, a navíc ještě krutě znetvořená.

Asi deset let shlížel bývalý dragoun z okna v prvním patře na Terežku, a když zemřel, našli v jeho pozůstalosti závěť, ve které jí odkazoval ze svého majetku deset tisíc zlatých. To se ví, že z toho byl náramný poprask. Dědicové žádali, aby byl v té době tak neslýchaný a nehorázný odkaz zrušen, a soud jejich požadavek posléze uznal. Neplatnost této části závěti byla úředně zdůvodněna jako pouhé podivínství starého mládence, a tak se Prachnerova Terežka svého věna nedočkala.